

28 Vadsbro – Veckla – Berga – Däntersta

ODLINGSLANDSKAP MED SOCKENKYRKA OCH FORNLÄMNINGAR

Den centrala delen av Vadsbro med kyrka och sockencentrum omges av sjön Veckeln och Hedenlundasjön i norr, i söder ligger Bergasjön och Vadsbrosjön. Området är mjukt kuperat med åkermark ner mot sjöarna och skogsklädda moränhöjder som delar in området i olika landskapsrum. Området är så kuperat att varje by och gård har sin egen dalgång. Mitt i området ligger Vadsbro kyrka med sockencentrum nära Hedenlundaån. Bygden länkas samman av ett rikt förgrenat vägnät där fornlämningar invid vägarna visar på ett förhistoriskt ursprung.

I området finns ett stort antal fornlämningar från bronsålder och järnålder. Området började torrläggas under yngre stenålder och i början av bronsålder bildade områdets höjder öar omflutna av fjärdar. Söder om Ekskogen ligger ett bosättningskomplex från bronsålder med skärvstenshögar och gravar nära vattnet. På

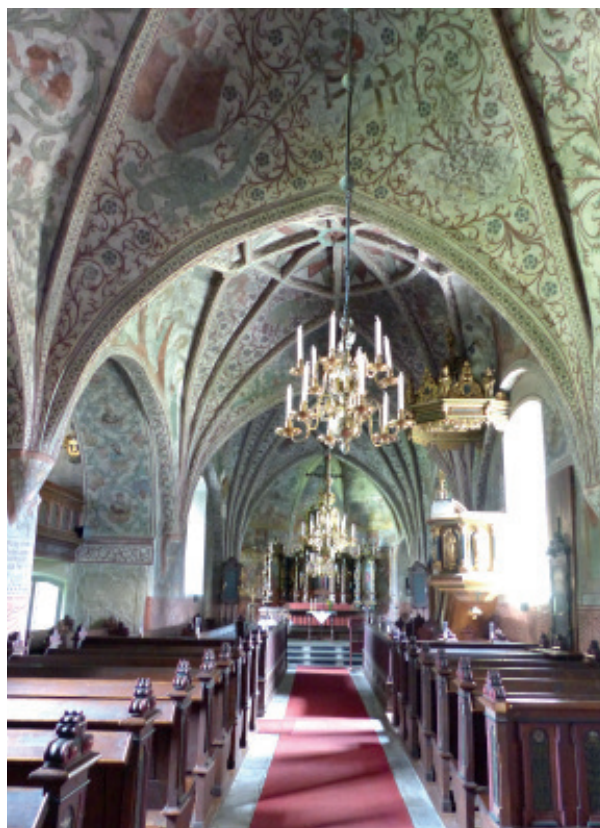
höjderna mellan Berga och Veckla finns ett stort antal rösen och stensättningar från bronsålder och järnålder som antyder att det finns flera bosättningar från denna tid i området. Landhöjningen fortskred och mer land torrlades och öar växte ihop. Vid övergången till medeltiden hade landområdet ungefär samma utseende som idag med det tillägget att sjöarnas vattenyta gick något högre upp över det som idag är åkrar närmast stränderna. Under yngre järnålder etablerades de gårdar och byar som finns idag. Ortnamn som Berga och de med en efterled på -sta brukar tillskrivas järnålder. Vid varje gård eller by finns det gravfält från yngre järnålder, och vid Däntersta, Kasta, Berga och Vadsbro finns det stora högar placerade så att de varit väl synliga i landskapet. Vid Vadsbro kyrka finns även en del av en runsten. Fornlämningarna berättar att yngre järnåldersbygden dominerats av en rad stormannagårdar med kontinuitet in i

Vadsbro kyrka från 1100-talet med tillbyggda gravkor från 1650-talet och 1719.

Till kyrkomiljön hör en äldre skolbyggnad.

Vadsbro kyrka har målningar från 1400-talet av Albertus Pictor.

Veckla gård ligger mitt på de öppna fälten. Huvudbyggnaden är en salsbyggnad med sexdelad plan och frontespis.

Däntersta har hört till Lagmansö och flera bostadshus har karaktär av arbetarbostäder.

medeltid.

Vadsbro kyrka är en av länets mest intressanta ur konst- och kulturhistorisk synpunkt. Kyrkan uppfördes under 1100-talet och har genomgått flera ombyggnationer, den förlängdes under 1300-talet och på 1400-talet fick kyrkan tre valv som troligen målats av Albertus Pictor. Kalkmålningarna är mycket sevärda. Under 1600-talet fick kyrkan ungefär det utseende som den har idag. På 1650-talet tillkom von Ryningska gravkoret och 1719 Falkenbergsska gravkoret. Kyrkan omges av kyrkogård med mur runt om och stiglucka. Vid kyrkan ligger en före detta skola och en kyrkvaktmästarbostad. Byggnaderna har faluröd panel och vita snickerier. Miljön speglar ett äldre sockencentrum.

På en sockenkarta från 1600-talet redovisas Berga, Veckla, Däntersta och Kasta som byar om två gårdar, medan Ekskogen, Vadsbro, Prästbol och det nu försvunna Skenhälla bestod av en gård vardera, Vik var säteri i likhet med Lagmansö och Österö i söder.

Till kyrkan hörde tidigare Berga komministergård och Hagaberg som var kaplansbostad. Bebyggelsen vid Hagatorp och öster om Hedenlundaån är traditionellt faluröda med tegeltäckta sadeltak. Vid Berga finns flera välbevarade byggnader från 1600- och 1700-talen. I området finns flera stora gårdar med huvudbyggnader från 1800-talet och tidigt 1900-tal. Vid Vik finns en ljusmålad, panelad huvudbyggnad med brutet tak och vid Veckla är huvudbyggnaden från 1920-talet reverterad med frontespis. Till gården leder en allé. Vid Veckla finns spår av äldre järnbrytning i form av en gruva i skogen.

Bebyggelsen vid Däntersta, Vadsbro och Ekskogen är av traditionell typ med faluröd panel från sent 1800-tal. Vid Ekskogen är flera av bostadshusen uppförda i liknande stil under sent 1880-tal med frontespis. Ladugårdarna är från sekelskiftet 1800–1900 och består i regel av en länga kompletterad med flera mindre uthus, de är faluröda, med vita snickerier.

VIKTIGA VÄRDEBÄRARE

- Vadsbro kyrka från 1100-talet med omgivande kyrkomiljö och äldre skola.
- Gårds och bymiljöer med traditionell bebyggelse vid Berga, Vadsbro, Ekskogen.
- Herrgårdsanläggningar vid Vik och Veckla med äldre, välbevarade huvudbyggnader.
- Gravar från bronsålder och äldre järnålder på höjderna mellan Berga och Veckla.
- Bygravfält från yngre järnålder vid nästan varje by.
- Omväxlande jordbrukslandskap med åkrar och betesmark.
- Landskapsbilden som visar ett traditionellt, omväxlande svenskt odlingslandskap.
- Ålderdomligt terränganpassat vägnät.

ATT TÄNKA PÅ

- Vadsbro kyrkomiljö är skyddad enligt KML.
- Gårdarnas och byarnas bebyggelse med mangårdsbyggnad och ekonomibyggnader från 1800-talet och 1900-talet ska underhållas så att de bevaras.
- Nybyggnader och tillbyggnationer ska placeras så att de underordnar sig befintlig bebyggelse och anpassas i stil, skala och material.
- Det öppna odlingslandskapet är bärande för förståelsen av bygdens jordbruksdrift och upplevelsen av gårdar och byar.
- Landskapsbilden ska skyddas.
- Äldre, terränganpassat vägnät ska underhållas så att det behåller sin karaktär.
- Fornlämningarna är skyddade enligt KML.